

Szuperhatalmi versengés, középhatalmi manőverek a Dél-Kaukázusban

KRÁNITZ PÉTER PÁL

MKI Nézőpont

A Magyar Külügyi Intézet rendszeres kiadványa.

Kiadó:

© Magyar Külügyi Intézet, 2025.

Szerző(k):

Kránitz Péter Pál

Lektorálta:

Vass Ágnes

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az Intézet weboldalán.

A borítókép forrása: geopoliticalfutures.com

Kránitz Péter Pál, vezető kutató, MKI

SZUPERHATALMI VERSENGÉS, KÖZÉPHATALMI MANÓVEREK A DÉL-KAUKÁZUSBAN

“Párducugrással” jelent meg a Dél-Kaukázus geopolitikai atlaszán az Egyesült Államok 2025 augusztusában, miután az amerikai és az azerbajdzsáni elnök, valamint az örmény miniszterelnök bejelentette: amerikai fejlesztés és ellenőrzés mellett épül ki az úgynevezett Zangezur-folyosó az örmény-iráni határon. A régióban 2022 óta drámaian szűkülő orosz nagyhatalmi erőpozíciók által hátrahagyott vákuumot több regionális és globális hatalom, köztük Irán, Törökország, az Európai Unió, sőt, az Amerikai Egyesült Államok szuperhatalmi kihívója, Kína is igyekezett betölteni. A regionális hatalmi versengésben Kína is kiveszi részét többek között azért, hogy stratégiai partnerségre lépett mindhárom dél-kaukázusi állammal, majd augusztus végén meghívta a Sanghaji Együttműködési Szervezet tagállami közé Örményországot és Azerbajdzsánt. A regionális hatalmi rend azonban még kiforratlan, s végső soron a katonai erőviszonyok, a kritikus infrastruktúrákhoz való hozzáférés, illetve az orosz-amerikai kétoldalú kapcsolatok mentén szilárdulhat meg.

SZUPERHATALMI VERSENGÉS

Donald Trump amerikai elnök, İlham Alijev azerbajdzsáni államfő és Nikol Pasinján örmény miniszterelnök 2025. augusztus 8-án írta alá Washingtonban azt a nyilatkozatot, amely a [nemzetközi](#) és [magyar sajtóhírek csaknem egyöntetű véleménye szerint](#) véget vetett a több mint három évtizede dúló, évszázados múltú karabahi konfliktusnak. Bár a valóság ezzel szemben az, hogy a felek csupán egy [szándéknyilatkozatot tettek](#) a már [hónapokkal korábban elkészült](#) békeszerződés-tervezet mielőbbi aláírásával kapcsolatban – amely előtt azonban még egy sor, [jelentős akadály áll](#) –, tény, hogy

a dokumentum néhány jelentős rendelkezést tett a konfliktusrendezéssel kapcsolatban, úgy mint az EBESZ Minszk Csoport megszüntetése, amely Azerbajdzsán egyik fontos követelése volt.

Emellett azonban a felek tettek egy kulcsfontosságú bejelentést, miszerint amerikai fejlesztés és ellenőrzés mellett épülhet ki a régió egyik legtöbbet vitatott infrastrukturális projektje, a Zangezur-folyosó, avagy új nevén a Trump Útvonal a Nemzetközi Békéért és Jólétért (Trump Route for International Peace and Prosperity, TRIPP). A fejlesztés azonban csak látszólag egy szállítmányozási-infrastrukturális projekt, valójában egy geopolitika program, amely a NATO-tag Törökország számára nyújt közvetlen, fizikai összeköttetést Azerbajdzsánnal, a Kaszpi-tengerrel és a türk világgal, s potenciálisan keresztülvághatja az Oroszország, Irán és India számára is [kulcsfontosságú](#) Észak-Déli Szállítmányozási Útvonalat, amely épp a Dél-Kaukázuson keresztül köti össze Moszkvát, Teheránt és Mumbait. Bár a nyilatkozat értelmében az Egyesült Államok nem telepítene reguláris haderőt a régióba, biztonsági magánvállalatok révén azonban közvetve fegyverrel is megjelenne a területen, sőt, egy [másik megállapodás értelmében](#) az Egyesült Államok és Örményország a jövőben a határvédelem tekintetében is együttműködnek, többek között a kapacitáslétesítés, illetve az örmény határrendészeti szervek és az amerikai Belbiztonsági Minisztérium koordinációja révén.

Az Egyesült Államok így nyíltan beavatkozott a Dél-Kaukázus geopolitikai erőviszonyaiban évek óta zajló, drámai átalakulásba, és az Örményországgal és Azerbajdzsánnal [kötött](#) megállapodások révén jelentős érdekeltséget és befolyást szerzett a posztsovjeti régióban. Ezzel azonban nem csupán a terület hagyományos hegemonja, Oroszország, és a szomszédos Irán nemtetszését vívta ki, hanem szuperhatalmi kihívója, a Dél-Kaukázusban ugyancsak jelentős érdekeltségekkel rendelkező Kínáét is.

A gazdasági-politikai-védelmi befolyásszerzést célzó szuperhatalmi versengésből azonban Kína is igyekszik kivenni részét. Peking 2023 óta mindhárom dél-kaukázusi állammal stratégiai partnerségi viszonyra lépett, és kulcspozíciókat szerzett az olyan, stratégiai fontosságú beruházásokban, mint például az anakliai mélytengeri kikötő Grúziában, vagy a [zöldenergia-termelés](#) Azerbajdzsánban. Azerbajdzsán kínai-pakisztáni fejlesztésű

JF-17 vadászgépekre [cserélte](#) légierijének szovjet gyártmányú repülőgéparzenálját, valamint újabban a kínai Népi Felszabadító Hadsereg és az Azerbajdzsáni Hadereje együttműködési [megállapodást kötöttek](#). Az augusztusi, amerikai lépésekre tett válaszként is értékelhető, hogy az azt követő hetekben Kína is megnövelte diplomáciai aktivitását a régióban. A Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO) 2025. augusztusi, a kínai Tiencsinben tartott csúcstalálkozójára ugyanis a szervezet partnerországaként meghívta Törökországot, Azerbajdzsán és Örményország állam- és kormányfőit. Hszi Csin-ping kínai elnök bejelentette, [Peking támogatja](#) Azerbajdzsán és Örményország teljesjogú tagságát a szervezetben. A csúcstalálkozával párhuzamosan került sor egyébként egy történelmi jelentőségű diplomáciai eseményre: Tiencsinben [vette fel](#) egymással első ízben a diplomáciai kapcsolatot Pakisztán és Örményország, mintegy gesztusként Peking felé, demonstrálendő Kína normatív szerepét a nemzetközi kapcsolatokban a földrajzilag távoli területen. Azerbajdzsán és Törökország egyébként már egy évvel korábban, 2024 augusztusában jelezték, készek csatlakozni a BRICS tömörüléshez is – Ankara, Jereván és Baku csatlakozása az SCO-hoz, illetve a két türk állam integrációja a BRICS-be, mindazonáltal, számos és jelentős akadály elé néz.[fejlesztése](#) Grúziában, vagy a [zöldenergia-termelés](#) Azerbajdzsánban. Azerbajdzsán kínai-pakisztáni fejlesztésű JF-17 vadászgépekre [cserélte](#) légierijének szovjet gyártmányú repülőgéparzenálját, valamint újabban a kínai Népi Felszabadító Hadsereg és az Azerbajdzsáni Hadereje együttműködési [megállapodást kötöttek](#). Az augusztusi, amerikai lépésekre tett válaszként is értékelhető, hogy az azt követő hetekben Kína is megnövelte diplomáciai aktivitását a régióban. A Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO) 2025. augusztusi, a kínai Tiencsinben tartott csúcstalálkozójára ugyanis a szervezet partnerországaként meghívta Törökországot, Azerbajdzsán és Örményország állam- és kormányfőit. Hszi Csin-ping kínai elnök bejelentette, [Peking támogatja](#) Azerbajdzsán és Örményország teljesjogú tagságát a szervezetben. A csúcstalálkozával párhuzamosan került sor egyébként egy történelmi jelentőségű diplomáciai eseményre: Tiencsinben [vette fel](#) egymással első ízben a diplomáciai kapcsolatot Pakisztán és Örményország, mintegy gesztusként Peking felé, demonstrálendő

Kína normatív szerepét a nemzetközi kapcsolatokban a földrajzilag távoli területen. Azerbajdzsán és Törökország egyébként már egy évvel korábban, 2024 augusztusában jelezték, készek csatlakozni a BRICS tömörüléshez is – Ankara, Jereván és Baku csatlakozása az SCO-hoz, illetve a két türk állam integrációja a BRICS-be, mindazonáltal, számos és jelentős akadály elé néz.

KÖZÉPHATALMI MANŐVEREK

Nevezzük Trump Útvonalnak vagy [örményül](#) a Béke Útkereszteződése Szjunik Útvonalának, a Zangezur-folyosó egy pántörök program, amely fizikai összeköttetést nyújt Törökország és a Kaszpi-tenger között, illetve lehetőséget teremthet az észak-atlanti erők számára elvágni Irán északi, illetve Oroszország déli közúti és vasúti, stratégiai fontosságú összeköttetési útvonalait. Így találkoznak Dél-Örményországban a török és amerikai geostratégiai érdekek, s ezért a folyosó amerikai irányítású, békés kialakítása egyúttal Törökország ambíciójává is vált. Ankara ezért jelentős gesztusokat tett Örményország felé. Recep Tayyip Erdoğan török elnök 2025 júniusában Isztambulban, az oszmán szultánok egykori székhelyén, az örmény Garabet Balján építész által tervezett Dolmabahçe Palotában [fogadta](#) Nikol Pasinján miniszterelnököt. Ez volt az örmény kormányfő második hivatalos törökországi, és első isztambuli látogatása, amely során a két ország közötti kapcsolatok normalizációja, s feltételezhetően a Trump Útvonal lehetősége került napirendre. Szeptemberben újabb szimbolikus látogatásra került sor: az 1993 óta blokád alatt tartott török-örmény határon lépett Örményország területére Serdar Kılıç, a török-örmény normalizációs folyamat törökországi különmegbízottja. Az örmény féllel folytatott, jereváni tárgyalásai során a határátkelők megnyitásáról, a kétoldalú kereskedelem újraindításáról és közös energetikai beruházásokról [tárgyaltak](#).

Oroszország reakciója a Trump Útvonallal kapcsolatos amerikai-örmény-azerbajdzsáni bejelentésre rendkívül óvatos és visszafogott volt. A moszkvai külügyminisztérium első reakciója [üdvözölte](#) a karabahi rendezés felé tett újabb lépést, azonban figyelmeztetett, hogy a nyugati közvetítés gyakran nem megoldja, hanem csak elmélyíti a konfliktusokat, például a Közel-Keleten. A közlemény néhány nappal az alaszkai

Putyin-Trump csúcstalálkozó előtt született, erőtlenségét a kényes időponttal lehet magyarázni. Az azóta eltelt időszakban azonban a Kreml félreértetlen gesztusokat tett Jereván felé, amelyek azt az üzenetet hordozták: továbbra is Oroszország rendelkezik a legnagyobb politikai mozgástérrel Örményországban, miután az Eurázsiai Gazdasági Unió révén kulcsfontosságú piacokat, állami vállalatai révén energiabiztonságot nyújt Örményországnak, illetve az észak-örményországi Gjumriban és Erebuni légikikötőjén állomásozó fegyveresei révén kemény hatalmi tényezőkké is bír az országban. Ilyen gesztus volt, amikor több száz örmény rendszámú kamion [kényszerült vesztegelni](#) a grúz-orosz határon, jelentős bevételkiesést okozva az eurázsiai exporttevékenységet folytató örmény vállalatoknak. Szergej Lavrov orosz külügyminiszter az egy hónappal korábbi, kezdeti orosz reakciókhoz képest jóval szkeptikusabb hangot ütött meg szeptember 8-i nyilatkozatában – [szerinte komoly esély van rá](#), hogy a washingtoni nyilatkozat csak egy darab papír marad. Mindez, ugyanis, nagyban függ Oroszország eljövendő magatartásától, melyet azonban gúzsba köthetnek az orosz-amerikai kétoldalú kapcsolatokban a közeljövőben potenciálisan beálló változások.

Eleinte Irán is visszafogottan reagált. A teheráni külügyminisztérium első reakciója „a tartós béke érdekében tett, fontos lépésként” [értékelte](#) a washingtoni nyilatkozatot, ám később már a legmagasabb szinten is [elítéltélő](#), sőt, [fenyegető](#) hangvételű nyilatkozatokat tettek a Trump Útvonallal kapcsolatban. Mindazonáltal a Zangezur-folyosóval kapcsolatos korábbi, török és azerbajdzsáni kezdeményezésekkel szemben tett iráni reakciókhoz – 2022 októberében 50 ezer fegyverest [küldött](#) Teherán az Örményországgal közös határaihoz, majd [hadgyakorlatokat tartott](#) Azerbajdzsán határainál – képest a diskurzus szintjén megrekedt jelenlegi válaszlépések jelentős önmérsékletről tesznek tanúbizonyságot. Ahogy Moszkvát is nyugalomra intette ugyanis az orosz-amerikai kapcsolatok normalizációjának lehetősége, úgy Teheránt is kivárára készítik az iráni atomalkuval, az Ábrahám egyezményekkel és általában a közel-keleti konfliktusok rendezésével kapcsolatos folyamatok, az iráni-amerikai kapcsolatok bizonyos szintű rendezésének lehetősége, illetve a tizenkét napos izraeli-iráni háború és az amerikai intervenció közeli és terhes emléke.

ÖSSZEGZÉS

Ahogy globálisan, úgy a Dél-Kaukázusban is a geopolitikai erőviszonyok jelentős átalakulásának lehetünk tanúi, amelynek kiemelkedő terepét az amerikai-kínai hatalmi versengés, ám mindenekelőtt a regionális középhatalmak és a lokális szereplők diplomáciai-politikai manőverezései nyújtják. Amennyiben középtávon meg is szilárdulnak a regionális erőviszonyok, az nagyon nagy mértékben fog múlni Oroszország magatartásán. A régió hagyományos hegemónja ugyanis a térség egyetlen valódi nagy- és egyben atomhatalma, amely továbbra is a legnagyobb politikai mozgástérrel rendelkezik Örményországban, de Grúziával és Azerbajdzsánnal szemben is képes lehet jelentős nyomásgyakorlást kifejteni. Rengeteg múlik az orosz-amerikai kétoldalú tárgyalások kimenetelén, amennyiben ugyanis Washingtonnak és Moszkvának sikerül egy új modus vivendit lefektetni kétoldalú kapcsolataikban, az a globális erőviszonyok elmozdulásával járhat, amely a Dél-Kaukázusban is megszilárdíthat egy hatalmi status quo, amely akár korlátozott amerikai jelenlétet is megtűr – mindez azonban még hosszútávon is csak nagy áldozatok árán valósulhat meg. Kína regionális szerepvállalása pedig rövidtávon elsősorban továbbra is gazdasági marad, melyet jól szemléltet a regionális SCO-bővítéssel kapcsolatos pekingi tervek kudarca: [sajtóhírek szerint](#) Örményország felvételét Pakisztán és Belarusz, Azerbajdzsán felvételét India és Oroszország [vétózta meg](#).

**MAGYAR
KÜLTÜGYI
INTÉZET**